

REVISTA LITERARĂ

LECTURI,
TAIFASURI
STĂRI DE SPIRIT

Libris

APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

EDITORIAL

p.3

**PUTNA - 150
SAU DESPRE REÎNTEMEIERE**

De regulă istoria mare se scrie după evenimentele politice majore. Privind-o ca pe o serie de discontinuități, istoria se relevă a fi o serie de puncte nodale în jurul cărora gravitează evenimente trecute și viitoare [...]. Foarte rar, și mai rar la noi, istoria include și evenimente culturale care să aibă propria greutate, suficient de mare încât să atragă mase de oameni și fapte în gravitare. Unul dintre aceste evenimente a fost Serbarea de la Putna din 15 august 1871, de la a cărei fericită împlinire se sărbătoresc anul acesta 150 de ani.

INTERVIU

p.15

ADRIAN ALUI GHEORGHE**O PATRIE DESACRALIZATĂ
SE USUCĂ PE HARTĂ ȘI MOARE**

Când Mihai Eminescu, tânăr, a spus că Putna este „Ierusalimul românesc” a redefinit sensul istoriei românilor și sensul evoluției spirituale. Congresul tuturor românilor, care s-a desfășurat în 15-16 august 1871 la Putna, a fost prilejuit de împlinirea a 400 de ani de la fondarea Putnei, iar omagiul era adus lui Ștefan cel Mare, considerat cititorul absolut, simbolul rezistenței în fața încercărilor istoriei, dar și în fața eternității. Acum, la 150 de ani de la acel istoric eveniment, era firesc ca Putna să provoace „noua Românie” la o comemorare și la o regăsire.

POETUL INVITAT

p.26

MARKÓ BÉLA**ÎNTECERE VREMELNICĂ [MÚLÓ VERSENY]**

Berzele s-au întors devreme anul acesta, apoi, după câteva zile, a revenit iarna, rebegite grămăjoare de pene albe și bulgări de zăpadă îmbătăți de triumf stau alături în cuibul mângâiat de soare, acum fiecare se așteaptă la orice, se teme de orice, speră în orice. De această primăvară m-am temut și eu

DIALOGURI LIBRIS

p.40

**MAIA MORGENSTERN ȘI
BLAZONUL ARTEI DRAMATICE
CONTEMPORANE ROMÂNEȘTI**

Nu știu dacă sunt scriitoare, nu cred, mai curând din când în când povestesc. Din când în când îmi amintesc, îmi face plăcere să îmi vizitez și revizitez amintiri ale vremurilor trecute. O fi acesta un semn de bătrânețe?! Nu știu... Ne e foarte teamă de bătrânețe. Mie nu. Spuneam unui drag prieten, *ți trebuie mult curaj să fii bătrân*. Da, ți trebuie mult curaj să fii bătrân și să fii prieten cu bătrânețea, să ți fi e tovarăș și complice. Nu știu cum rezist, cu mult umor probabil.

editorial

- 3 Putna – 150, sau despre reînțemeiere** • Adrian Lesenciuc

eveniment

- 5 Apelul Serbării de la Putna [transcriere]**
- 9 Iradie Porumbescu și ideea Serbării de la Putna** • Adrian Lesenciuc

interviu

- 15 O patrie desacralizată se usucă pe hartă și moare.** *Interviu cu scriitorul Adrian Alui Gheorghe* • Laurențiu-Ciprian Tudor

poetul invitat

- 22 Markó Béla** • prezentare și traducere de Kocsis Francisko

poezie

- 28 Vasile Macoviciuc**
- 31 Radmila Popovici**
- 33 George Nina Elian**
- 35 Nicolae Nistor**

folk & poezie

- 36 Ducu** • Mihai Cosmin Popescu

dialoguri Libris

- 40 Maia Morgenstern și blazonul artei dramatice contemporane românești** • Claudia Motea

eseu

- 46 Despre erotism și alți demoni** • Rodica Bretin

cronică literară

- 50 Elsa Dorval Tofan:** Antimetfore • Iulian Cătălău
- 53 Andreea Răsuceanu:** Vântul, duhul, suflarea • Daniel Puia-Dumitrescu
- 55 Bogdan Coșa:** Cât de aproape sunt ploile reci • Daniel Puia-Dumitrescu
- 57 Nicolae Coande:** Plagiator. 1962 • Mircea Doreanu
- 59 Catinca Agache:** Akassia • Maria Monica Stoica
- 62 Sorin Lavric:** Defazarea sufletească și alte eseuri • Ioan Paler
- 67 Evelyn Maria Croitoru:** Caligrafia destinului. Antologie de autor • Ana Dobre
- 70 Costel Stancu:** Ochiul din palmă • Gela Enea
- 72 Anda Mihaela Miroiu:** Contre-jour • Daniel Marian
- 74 Nicolae Gâlmeanu:** Ascultă cum zboară mormintele • Emil Niculescu

dialoguri Libris

- 76 Emigrarea e, în primul rând, o traumă.** *Interviu cu Andi Ștefănescu* • Daniela Șontică

restituiți

- 79 V. Voiculescu:** Autografe și dedicații • Gheorghe Postelnicu
- 81 Moartea** • Horia Furtuna
- 82 Livia Ciupercă:** Horia Furtuna • Adrian Lesenciuc

artistul plastic invitat

- 85 Măștile sau iluzia inocenței** • Raluca Lazăr

literatura universală

- 87 Raymond Carver** • Traducere: Liliana Ursu
- 89 Pictorul tăcerii** • Livia Ciupercă

REDACȚIA

Director onorific:
Redactor-șef:
Secretar de redacție:
Redactori:

Doru Munteanu
Adrian Lesenciuc
Laurențiu-Ciprian Tudor
Mihaela Malea-Stroe
Iulian Cătălău
Cristian Muntean
Iuliana Răducanu

Design •
Tehnoredactare:

Irinel Merlușcă

PENTRU COMENZI ȘI ABONAMENTE:

EDITURA CREATOR S.R.L.

Str. Zaharia Stancu, Nr. 21A, Brașov, România
E-mail: editura@libris.ro
Tel.: 0720 539533

LIBRĂRIA ȘT. O. IOSIF

Str. Mureșenilor. Nr. 14, Brașov, România
E-mail: office@libris.ro
Tel.: 0268 477799

PUTNA – 150 SAU DESPRE REÎNTEMEIERE

De regulă istoria mare se scrie după evenimentele politice majore. Privind-o ca pe o serie de discontinuități – cui îi pasă de o perspectivă analogică, de un continuum, de înșiruirea de fapte derulate unele din altele, interconținuate? –, istoria se relevă a fi o serie de puncte nodale în jurul cărora gravitează evenimente trecute și viitoare. Iar aceste centre de gravitație nu sunt altceva decât întâmplări politice și militare majore, care transformă continuumul anvelopelor unor vieți risipite prin ani în gravitare în jurul osiei, uneori în strivire sub sarcina osiei. Foarte rar, și mai rar la noi, istoria include și evenimente culturale care să aibă propria greutate, suficient de mare încât să atragă mase de oameni și fapte în gravitare. Unul dintre aceste evenimente a fost Serbarea de la Putna din 15 august 1871, de la a cărei fericită întâmplare se sărbătoresc anul acesta 150 de ani. Privind fără îndârjire și fără dorința expresă de a înțelege evenimentul cu ochelarii anului 2021, putem constata că, pe de o parte, serbarea a constituit calea de popularizare a ideilor generoase ale panromânismului din revoluția stinsă de la 1848 (chiar dacă în Cernăuți revoluția a durat până în 1850, curtea Hurmuzăcheștilor de la Cernăuța găzduind până în acel an revoluționarii români din teritoriile în care autoritățile au făcut uita-te orice încercări de schimbare), pe de alta

ADRIAN LESENCIUC REDACTOR-ŞEF

n. 21 august 1975, Câmpulung Moldovenesc. Poet, prozator, critic literar. Doctor în științele comunicării. Profesor universitar. Membru al filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România din 2000. Președinte al filialei din 2013. A publicat volume de versuri, critică și istorie literară, romane. Prezent în dicționare, antologii și volume colective publicate în țară și străinătate.

calea prin care conștiința românească s-a manifestat plenar. Poate că acum aceste întâmplări par a fi îndepărtate de însuși parcursul istoric, dar la o analiză în profunzimea evenimentului se poate constata că modelarea conștiinței nu s-ar fi putut produce fără o asemenea publică și pașnică expresie a ideilor generoase ale emancipării.

Sunt cunoscute, la 150 de ani de la eveniment, rolul *României June* și al comitetului de organizare al serbării, al celor doi principali actori ai manifestării, Mihai Eminescu,

[4] ■■■

secretar al comitetului, respectiv Ioan Slavici, cel de-al doilea președinte al său, cum este cunoscut, din diferite documente, mărturii, relatări, faptul că printre participanții care aveau să rămână în istoria culturii s-au numărat A.D. Xenopol sau Ciprian Porumbescu. Mai puțin cunoscut este faptul că serbarea a fost gândită cu 15 ani mai devreme de chiar părintele celui din urmă, preotul, patriotul și excepționalul (ca întâietate, viziune, și nu în ultimul rând ca valoare) scriitor Iacolie Porumbescu. Tot puține se știu și despre faptul că la serbarea din 1904 a fost gândită de poate cel mai cunoscut dintre frații Hurmuzăchești, Eudoxiu, și de Iancu Flondor, în rolurile de al doilea președinte al comitetului de organizare și de vicepreședintele acestuia, sau că participanții la serbarea de la 1957, inițiatorul Alexandru Zub și o parte a membrilor comitetului de organizare, Dumitru Vacariu, Mihalache Brudiu și președintele asociației studențești a universității ieșene, Aurelian I. Popescu, au fost condamnați la zece, respectiv opt ani de închisoare comunistă.

Tăcuta poveste a unui eveniment cultural care a condiționat istoria mare – cum spunem, rareori istoria culturii sau istoria literaturii sunt în măsură să producă efecte atât de puternice asupra unui parcurs național – merită readusă în prim plan. Pe de o parte, prin serbarea de aniversare a celor trei jubilee, care să repună în dezbatere rosturile adânci ale unui eveniment care încă produce efecte, evenimente care gravitează în jurul conștiinței naționale și în jurul „Ierusalimului neamului românesc”, pe de altă parte prin facerea cunoscută a acelor evenimente de atunci și de acum care să vorbească despre firescul așezării și despre rolul culturii și literaturii române în rescrierea istoriei. De aceea, „Putna – 150” este tema centrală a acestui număr al revistei literare Libris și, sperăm, tema centrală a unor numere ale publicațiilor culturale/ literare românești, a unor studii și cercetări (inclusiv de istorie literară). Astfel vom putea privi cu alți ochi fața culturală în adâncimea ei întemeietoare.

■ PUTNA – 1871
desen de Carol Pop de Szatmary

PUTNA 150

APELUL SERBĂRII DE LA PUTNA

[TRANSCRIERE]

*Către frații și comilitonii de la
Universitatea română din București*

APELU.

.....
Fiecare națiune, care are conștiință de existența și misiunea sa, pune preț înainte de toate

în memoria trecutului său. Popoarele și indivizii depind de trecutul lor, și propășirea adevărată este posibilă numai pe baza istoriei și a rezultatelor câștigate; în istorie se manifestă puterea, direcțiunea și spiritul unui popor, cari apărându-se bine și luându-se de îndreptari, nu pot decât să producă fapte durabile și să creeze un viitor fericit.

Sunt răstimpuri în viața unui popor, cari individualizează și concentrează în sine, ca lumina într'un spectru, toate puterile și preferințele morale și spirituale ale unei națiuni; răstimpuri în care genul poporului se încorporează în bărbății lui aleși. Faptele acestor bărbăți sunt faptele geniului național, memoria lor proprietate a națiunii; monumentele, ce li se ridică sunt semne de glorie a națiunii întregi, care să arate posterității gradul de putere și avântul spiritului național, să-i servească spre mândrie și îmbărbătare.

Și națiunea română are un trecut și ea are în istoria sa răstimpuri cum le au numai puține din națiunile europene. Părăsită de muma și

surorile sale, expusă și bântuită de grosul incursiunilor barbare, înconjurată din toate părțile de neamici de moarte, îmbucătățită și împărțită de puternicii lumii, au știut a'și elupta și a'și păstra existența și originalitatea sa în decurs de aproape 2000 ani, au răsfărânt cu bărbăție și perseverență toate vremile ce o amenințau cu absoarbere totală și nimicire; au perit însă acele valuri și națiunea română răspunde astăzi în mânia inamicilor ei prin un refren executat de 12 milioane de rostiri: „Exist, sum Română”. Geniul națiunii s'a arătat neîvingibil, învingător; s'a manifestat cu glorie și mărire, lucrând după firea străbunilor noștri, cuceritorilor și a cultivatorilor lumii. Epokele de nemurire ale lui Ștefan cel Mare și Mihai sunt dovezi eclatante pentru aceasta.

Dar acea luptă îndelungată încă nu este dusă la capăt; tot atâtea neamici ca mai nainte ne amenință întregitatea și existența tot cu acea înverșunare, ba cu arme mult mai cumplite decât ori și când. Consolidarea națională este ceea ce voim noi; împinși fiind de boldul naturii și de obligarea străbunilor noștri, pentru că numai astfel ne vom putea împlini misiunea noastră în orient și vom satisface dorințelor date de providință și cerute de omenire; aceasta însă, datorința noastră, este fantoma de care se tem dușmanii noștri: Consolidarea noastră naturală nu voesc ei a ni-o concede cu nici

un preț. De au fost străbunii noștri în decurs de secolii bulevardul în contra barbarismului asiatic, de au fost eroii noștri scutul creștinătății și apărătorii culturii cu arma în mână, este chemarea noastră de a fi astăzi și pe viitor prima națiune în orient prin cultură și progres. Geniul național, firea și locul, ne-o impune aceasta.

Deși desfăcuți unii de alții în privința politică, ne unește totuși aceeași limbă, aceleași obiceiuri și datine, aceeași religie și credință politică și socială, de la Tisa pân la Marea Neagră, de la Nistru și pân la Balcan; scopul nostru comun nu fură și nici că vor fi în stare a-l împiedica nici politica străină, nici cursul timpului. Este însă o necesitate imperioasă pentru conlucrarea la acelaș scop, ca să ne coadunăm din toate unghiurile spre a ne cunoaște unii pre alții, a ne uni în cuget și simțiri, a ne conștăința despre interesele noastre comune, pentru care suntem și existenți, pentru progres și cultura națională.

Această necesitate a născut încă de mult ideea de o întrunire a Românilor din toate părțile într-o serbare națională. Dar bărbații

noștri de activitate sunt împovărați de greutatea intereselor naționale ardinte, și mai cu seamă sub împrejurările politice de astăzi nici că se poate cere de la ei ca să ia inițiativa și să îngrijească astfel de întrunire. Nu este deci dară aroganță, ci din contra o datorință sănă, ca să ia asupra-și efectuarea acestei idei tinerimea română academică. Ea reprezintă per excellentiam viitorul națiunii: „Unde este inima tinerimii, acolo sunt și ideile viitorului”. O întrunire serbătorească a tinerimii române de pretutindeni nu este alta decât tipul ideii ce pătrunde cu atâta farmec și putere inima fiecărui Român: Gloria națională.

Spre acel scop s'a și constituit în Viena un comitet provizor din studenți români, carele lucră cu succes pentru efectuarea acelei idei, încât atinge tinerimea română de la universitatea de aici. După o cugetare serioasă a decis numitul comitet, ca acea serbare să se facă pe lângă observarea legilor respective de stat, să fie o adevărată manifestare națională și să se aranjeze de către întreaga tinerime română academi-

MAIA MORGENSTERN ȘI BLAZONUL ARTEI DRAMATICE CONTEMPORANE ROMÂNEȘTI

CLAUDIA MOTEA

Este o actriță româno-canadiană cu o personalitate artistică atipică pentru că pe lângă profesia de actriță, ea reușește să se impună pe scena vieții culturale românești și internaționale și ca poetă, scriitoare, dramaturg, scenaristă, traducătoare și profesoară de artă dramatică. Astfel, ea apare sub lumina reflectoarelor cu mult succes, de la București până în Los Angeles, deținând numeroase distincții în țară și în străinătate, în primul rând, ca actriță-one woman show și ca dramaturg. În prezent este director artistic al Teatrului Nostrom, teatru afiliat Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, profesor de artă dramatică la Centrul Cultural UNESCO Mihai Eminescu din București și reprezentant Editura Creator care face parte din grupul de firme Libris pentru evenimentele de lansare carte București.

Printre premiile sale de referință naționale și internaționale amintim: Magna cum Laude oferit de Uniunea Autorilor și Realizatorilor de Film România – U.A.R.F., Premiul de Excelență în cadrul Galei Celebrităților 2016, Femeia Anului la Gala Femei de Succes 2018, Premiul Cartea Anului 2019 în Israel pentru cartea sa *Shalom, Israel!*, iar recent, în luna iunie a acestui an, a fost premiată la Academia Română cu Premiul Cronica Timpului acordat de UZPR – Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România. La *Gaudeamus* 2019, noua sa carte *MUCH LOVE – Decalog Teatral / Libris Editorial* a fost aleasă pentru o campanie a radiodifuziunii române, fiind promovată și recomandată ca una dintre cele mai îndrăgite cărți ale acestui târg. Toate cărțile ei se pot bucura și de formatul ebook și pot fi găsite pe www.libris.ro.

Oată un titlu de la care îmi permit să pornesc la drum cu înalta credință că mulți dintre dumneavoastră veți fi de acord cu această afirmație a mea despre marea doamnă a scenei dramatice românești, Maia Morgenstern. Pe *Citapedia*, una dintre definițiile cele mai apropiate sufletului meu referitoare la Teatru, este chiar mărturisirea acestei extraordinare actrițe, și anume că: „Viața mea personală e în Teatru!” Fără nici un echivoc, Maia Morgenstern, din zori de zi până în miez de noapte respiră Teatru, trăiește fiecare clipă a vieții sale iubind și dăruind cu mare talent, vigoare și bunăvoință, sinele ei, artei și oamenilor. Această zeiță a Thaliei poate n-ai mai avea nevoie de nici o altă prezentare, dar ca un mare semn de iubire și prețuire, voi adăuga un succint resumé, care întregeste ideea că Maia Morgenstern este expresia cea mai reprezentativă a blazonului artei dramatice contemporane românești.

Maia Morgenstern s-a născut la București pe 1 mai 1962. Și-a încheiat studiile de licență la IATC în 1985, la clasa reputatului Dem Rădulescu. A fost repartizată la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, apoi a revenit la București, unde a jucat la Teatrul Evreiesc de Stat și la Teatrul Național. A realizat proiecte artistice de anvergură, atât în teatru, cât și în film, alături de Lucian Pintilie, Liviu Ciulei, Andrei Șerban, Theo Angelopoulos, Marta

■ MAIA MORGENSTERN

Meszaros, Mel Gibson. Pe scena TNB s-a remarcat în spectacole precum *O trilogie antică*, după Euripide și Seneca, *Dama cu camelii*, după Al. Dumas fiul, *Vizita bătrânei doamne* de F. Durrenmatt. La TES, unde este și manager din anul 2012, a interpretat roluri remarcabile, în producții ca: *Astă seară: Lola Blau* de G. Kreisler sau *Jocul Regilor* de P. Kohout. A colaborat cu teatre din țară și de peste hotare, iar printre filmele cele mai importante în care a jucat sunt *Balanța*, *Cel mai iubit dintre pământeni* sau *Patimile lui Hristos*. A fost distinsă cu Premiul pentru cea mai bună actriță la Festivalul Emma, Premiul Felix al Academiei Europene de Film, Premiul UNITER pentru cea mai bună actriță, ordinul Artelor și Literelor în grad de Cavaler în Franța, Ordinul regal „Nihil Sine Deo”. Parlamentul European de la Strasbourg a desemnat-o în anul 2003, actrița și Femeia anului. În 2018 a devenit Cetățean de Onoare al Municipiului București și a fost decorată de către Președintele României cu Ordinul Național pentru Merit în grad de Mare Ofițer.

Claudia Motea – Doamna Maia Morgenstern, mulțumim din suflet și bun venit la Revista Libris, ce cu mândrie își inaugurează Rubrica de Teatru tocmai cu acest prim interviu luat domniei voastre, considerându-vă și cea mai mare și iubită actriță din zilele noastre. Brâncuși spunea că „atunci când ai încetat să mai fii copil, ai murit demult”. Spiritul dumneavoastră juvenil, dincolo de talentul dumneavoastră actoricesc incomensurabil, prizează oameni de toate vârstele. Ați avut un anumit vis al copilăriei care a mers și continuă să meargă în ritmul vieții dumneavoastră de azi?

Maia Morgenstern – În copilărie aveam tare multe visuri și vise, continui să visez tare mult și colorat. Unul dintre visurile mele a fost să dansez, să devin balerină și mărturisesc că la asta nu am renunțat. Am visat să am mulți copii, șapte, mai exact. Nu am decât trei. De altfel, acum îmi visez nepoții și cred că aceasta este trăsătura principală ce leagă toate vârstele mele – capacitatea